

Søratlantisk utkantmedisin

Det er både likheter og ulikheter mellom helsevesenet på Falklandsøyene og nordnorsk utkantmedisin.

«I Vesten lager de biler – vi dør i dem»

Dette var overskriften på en artikkel i avisen *The East African*, som kommer ut i Nairobi. Hvert år dør 1,2 millioner mennesker i trafikkuulykker, de fleste i Asia og Afrika. Mer enn 3 000 personer dør hver dag i slike ulykker; svært mange av dem er mellom 15 og 44 år gamle. De fleste som dør er fotgjengere, syklistere og passasjerer på offentlige befordringsmidler, slik som små lastebiler og busser. 50 millioner mennesker skades i trafikken hvert år.

Disse tallene presenteres i en rapport fra Verdens helseorganisasjon (WHO) som nylig er kommet (1). Dette er første gang WHO setter søkelyset på trafikkuulykker som et stort folkehelseproblem. Ulykkene er svært kostbare for samfunnet, spesielt tynger disse utgiftene i de fattigste landene. Kostnadene er dobbelt så store som det disse landene får i utviklingshjelp.

Det er nødvendig at regjeringene tar ansvar. Særlig påkrevd er det å bedre tilgangen på og sikkerheten ved offentlige transportmidler og å hindre dødsfall blant fotgjengere. Av 46 land i Afrika er det bare Kenya som har innført tiltak for å bedre trafikksikkerheten. Myndighetene der har påbudt alle 40 000 minibusser (matatu) til å redusere antall passasjerer i hver buss, installere fartsperrer og påby sikkerhetsbelte for hver passasjer.

Bernt Lindtjorn

bernt.lindtjorn@cih.uib.no
Senter for internasjonal helse
Universitetet i Bergen

Litteratur

1. Peden M, Scurfield R, Sleet D, Mohan D, Hyder AA, Jarawan E et al, red. The world report on road traffic injury prevention. Genève: WHO, 2004.

Falklandsøyene fikk sine «15 minutters berømmelse» under krigen mellom Argentina og Storbritannia i 1982. Siden den gang har de 2 500 innbyggerne fått leve i fred sammen med tusener av sauer og ca. 2 000 britiske soldater. Øyene har en stabil befolkning. I de senere årene har salg av fiskekvoter overtatt for saueholdet som viktigste næringsvei.

Jeg kom til hovedstaden Port Stanley på Falklandsøyene 29.11. 2003, som skipslege på et cruiseskip. En eldre mann blant passasjerene hadde fått et cerebralt insult, og jeg la ham inn på King Edward VII Memorial Hospital. Skipet lå til anker utenfor havnen hele dagen, så jeg ble med pasienten i land.

Sykehuset liknet en sykestue i Finnmark, med 32 senger, inkludert to intensiv-/oppvåkingsenger og to fødesenger. Noen av dem var i bruk som sykehjemssenger. Sykehuset ble i hovedsak drevet av fire allmennleger. En av dem, Matthias Weinig, er opprinnelig tysk og har mange års legetjeneste i Zimbabwe bak seg. Han tok seg tid til å vise meg rundt.

Sykehuset har til enhver tid én kirurg og én anestesilege på rotasjonsturnus fra Belgia, Florida, Pakistan og Sør-Afrika. Andre spesialister ambulerer fra Storbritannia i kortere perioder, så som gynekolog, øre-nese-hals-lege og øyelege. Det går rutefly fra Port Stanley til Punta Arenas sør i Chile én gang i uken. Til Storbritannia er det et militærfly omtrent hver femte dag. Elektiv kirurgi og annen spesialbehandling finner sted i Storbritannia. Hvis akuttbehandling som ikke kan tilbys lokalt er nødvendig, blir pasientene vanligvis hentet med ambulansfly og brakt til Santiago i Chile gjennom det samme systemet som betjener de chilenske stillehavsøyene. Sykehussengene benyttes også av militært personell på øyene.

Man har ordinært røntgenutstyr, men ikke CT eller mammografiapparat. Disse undersøkelsene er tilgjengelige i Punta Arenas, men pasientene må da vente en uke på rutefly hjem. Det er håp om at det skal bli to flyavganger i uken. Radiografer kommer på rotasjon fra Southampton i Storbritannia. Røntgenbildene blir bedømt av legene selv, for telemedisin er ikke satt i system. Røntgenbilder kan sendes med e-post som vanlig filvedlegg. Dette går greit, da øyene ikke har bredbånd.

Allmennlegene har gjennomført en viss subspecialisering for å kunne ta hånd om flere oppgaver lokalt. En utfører gastroskopi

og koloskopi, to gjør ultralyddiagnostikk, en er interessert i øyesykdommer og bruker spaltelampe, en har god erfaring med hudsykdommer og en driver med akupunktur.

Etter krigen i 1982 mistet Falklandsøyene sin tilknytning til Argentina, en tilknytning som hadde vært ganske sterk både sosialt og medisinsk. Det ble aldri sluttet noen fredsavtale mellom Argentina og Storbritannia, og britenes overhøyhet er fortsatt omdiskutert internasjonalt. Tilknytningen til Storbritannia er blitt vesentlig sterkere etter krigen, særlig som følge av det militære nærværet som ble etablert. Øyfolket reiser med militærfly på ferie, besøk, kurs, for å ta utdanning og for å få medisinsk behandling. Allmennlegene i Port Stanley drar til Storbritannia for kurs og videreutdanning, men på grunn av den lange reisen og de få flyavgangene, blir dette ikke så ofte som de selv kunne ønske.

Allmennlegene ved King Edward Hospital syntes å være sterkt knyttet til den britiske allmennpraktikertradisjonen, som også vi i Norge føler oss beslektet med. At telemedisinske metoder ikke var tatt i særlig bruk, slik som i Norge og Canada, skyldes nok at telemedisin ikke er så aktuelt i Storbritannia. Derfor har heller ikke Falklandsøyene kommet i gang.

Etter besøket fikk jeg en fyldig epikrise som viste at min pasient var blitt godt ivarettatt. Han hadde fått justert sin warfarindose i henhold til ønsket INR-verdi og var blitt godt mobilisert inntil han ble overført til Punta Arenas for CT caput noen dager senere.

Peter Prydz

peterpr@online.no
Hammerfest